

بررسی منطق أسفار أربعة ملاصدرا و استفاده از آن برای ارائه الگویی فراگیر و نوین در تبیین مراحل اندیشه عقلانی*

ابراهیم خانی،** دانشجوی دکتری حکمت متعالیه دانشگاه اصفهان

مجید صادقی حسن آبادی،*** دانشیار گروه فلسفه و کلام دانشگاه اصفهان

مهدی امامی جمعه،**** دانشیار گروه فلسفه و کلام دانشگاه اصفهان

چکیده

أسفار أربعة عرفانی، الگویی مشهور برای تبیین مراحل سلوک توحیدی است. با تأمل در منطق أسفار أربعة عرفانی و بررسی چرایی تقسیم سلوک به این مراحل چهارگانه میتوان دریافت که این الگو از توانایی و ظرفیت بسیار مطلوبی برای تبیین مراحل اندیشه در یک سلوک نظری برخوردار است. در این مقاله برای تبیین تفصیلی این مدعا یعنی ارائه الگوی أسفار أربعة اندیشه، ابتدا با اشاره به پیشینه أسفار أربعة عرفانی به بررسی منطق موجود در آن پرداخته میشود و پس از روشن شدن چیستی أسفار أربعة عرفانی اثبات میشود که مراحل اندیشه‌ورزی مطلوب در حل هر مسئله علمی میتواند شامل مراحل کاملاً مشابه با أسفار أربعة عرفانی باشد. پس از تبیین تفصیلی این مشابهت، أسفار أربعة اندیشه در حکمت صدرایی و همچنین أسفار أربعة اندیشه در مسئله انسان‌شناسی بطور اجمالی مورد بررسی قرار میگیرد و پس از آن به تبیین برخی از احکام عمومی الگوی أسفار أربعة در حیطه اندیشه‌ورزی و مزیت‌های آموزشی استفاده از این الگوی خاص پرداخته میشود.

واژگان کلیدی

أسفار أربعة عرفانی
مراحل اندیشه
حکمت متعالیه
أسفار أربعة اندیشه
مراحل سلوک
ملاصدرا

مقدمه

ملاصدرا در نامگذاری و فصلبندی مشروحترین کتاب فلسفی خود از عنوان «أسفار أربعة» بهره میگیرد اما بجای کاربرد این موضوع در تشریح مراحل سلوک عملی، از این الگو در تشریح مراحل سلوک نظری و عقلی استفاده مینماید و أسفار أربعه عقلی را مطرح میکند. او در مقدمه این کتاب اجمالاً به چیستی أسفار أربعة سلوکی اشاره میکند^۱ و سپس تلاش مینماید تا مراحل اندیشه فلسفی خویش را نیز متناظر با آن مراحل ارائه نماید اما این ایده اجمالی در متن کتاب با تفصیل کافی پیگیری نمیشود و جز در

*. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکتری است.

** Email: u.khany@yahoo.com

*** (نویسنده مسئول) Email: majd@ltr.ui.ac.ir

**** Email: m.emami@ltr.ui.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۶/۶/۲۶ تاریخ تأیید: ۹۶/۹/۵

۱. ملاصدرا، الحکمة المتعالیة فی الأسفار الأربعة، ج ۱،

ص ۱۸.